

DE HALSE PATERS, EEN ORDE VAN MINDERBROEDERS CONVENTUELEN

Frea Vancraeynest

Samenvatting

De Halse paters fleurden de Halse gemeenschap op voor een periode van 170 jaar. De laatste paters verhuisden dit jaar en zo kwam er een einde aan de aanwezigheid van Halse paters in Halle en staan het klooster en kerk leeg, in afwachting van wat er met het gebouw zal gebeuren, organiseerde Toerisme Halle en het Zuidwestbrabants Museum een zomerexpo die de geschiedenis van de Halse paters belicht. De expo, die de passende titel 'De Conventjuwelen. 170 jaar paters in Halle' kreeg, vond plaats van 6 juli tot 8 september 2013. Talloze voorwerpen, foto's en documenten illustreerden het leven in en om de 'Paterskerk'. In dit artikel wens ik hetzelfde te doen. Naast een algemene geschiedenis en belichting van de werking van de Minderbroeders Conventuelen in het algemeen en specifiek in Halle, wordt ook Pater Pax, een unieke en vooral ook erg bekende pater van de orde in de schijnwerpers geplaatst.

47

Inleiding '170 jaar aanwezigheid in Halle'

De paters Minderbroeders Conventuelen kwamen aan in Halle, stad ten zuiden van Brussel, in 1842 en kregen het voormalige klooster en de kerk toegewezen van de recollecten, die de gebouwen in 1796 verlaten hadden. De kloosterorde verbleef 170 jaar in Halle en speelde zo een belangrijke rol in de Halse maatschappij en dit zowel op religieus, cultureel, pedagogisch en sociaal vlak. In februari 2013 kwam er een einde aan het verhaal en sloot het klooster definitief haar deuren. En toch zal het belang van het klooster voor de gemeenschap niet vergeten worden. Pater Dominique die de moeilijke taak had om de sluiting van het klooster te regelen, verwoordde het als volgt:

'De opheffing van het klooster midden 2012 tot aan de sluiting van de kerk einde datzelfde jaar brachten nog eens aan het licht wat de aanwezigheid van de minderbroeders conventuelen met de "paterskerk" betekend hebben voor Halle en omstreken. De beschikbaarheid in bijvoorbeeld de biechtstoel en de spreekkamer worden als een gemis ervaren. Zo ook de sluiting van de Antoniuskapel. De Franciscaanse Lekenorde en het Koninklijk Sint Gregoriuskoor die er omzeggens vanaf de eerste jaren thuis waren en mee opgroeiden hebben ondertussen een nieuw onderkomen gekregen in de omgeving en zetten hun activiteiten verder. De persoonlijke of lokale interesse over de herbestemming van de site, het navragen of het nog mogelijk is om ter gelegenheid van een jubileum de "Pax-kelder" - wieg van menig koppel - te mogen gebruiken... en ook deze tentoonstelling zijn enkele voorbeelden die vandaag nog getuigen van de levende belangstelling voor datgene wat individuele broeders, de gemeenschap van broeders en de plek waar ze woonden betekende'¹.

Afb. 1. Paterskerk binnenplaats (door Boudewijn De Smet)

Franciscus van Assisi en Sint-Antonius

Franciscus van Assisi stichtte in 1209 de orde van de 'mindere broeders'. De voorbije acht eeuwen kwamen er talrijke vertakkingen binnen de volgelingen van Franciscus. Dat kristalliseerde zich tot de drie takken minderbroeders franciscanen, minderbroeders capucijnen en minderbroeders conventuelen. Met de Franse Revolutie verdween ook de activiteit van de minderbroeders in ons land. De minderbroeders conventuelen kregen pas in 1842 opnieuw voet aan de grond in België met de stichting van een klooster in Halle, ten zuiden van Brussel. Vanuit Halle kwamen er ook stichtingen in het Nederlandse Urmond (1854), Brussel (1862) en Leuven (1872 en 1892). In de twintigste eeuw breidde de Belgisch-Nederlandse provincie nog verder uit met kloosters in onder meer Wijnandsrade, Hoensbroek-Mariarade, Kessenich en Landen². Door deze nieuwe uitbreiding bleef de leer van Franciscus van Assisi overeind.

De Halse paters maakten werk van een actieve verering van Sint-Antonius. De heilige Sint-Antonius, ook bekend als Antonius van Padua (1195-1231) behoorde tot de orde van de minderbroeders. Hij sloot zich aan in 1220 en is de patroonheilige van de verloren voorwerpen, vrouwen en kinderen, armen, bakkers, mijnwerkers, het huwelijk, reizigers en verliefden. Verder is hij ook de patroon tegen schipbreuk, de pest en koorts³. Binnen de franciscaanse ordegemeenschap is hij ook vandaag de dag een belangrijke heilige die vereerd wordt in hun kerken en kloosters door de aanwezigheid van een Sint-Antonius kapel. Vaak is er ook een Sint-Antonius broederschap. Dat is in Halle eveneens het geval. In de Halse Paterskerk werd op 30 juni 1862 een broederschap van Sint-Antonius opgericht. Doel was om de heilige te vereren en te handelen naar zijn nalatenschap. Dit uitte zich in het ronddelen van het Sint-Antoniusbrood, brood dat werd uitgedeeld aan minderbedeelden. Ook het tijdschrift 'de Sint-Antoniusklok' dat door de paters werd uitgebracht speelde een belangrijke rol als propagandamiddel voor de broederschap.

Sint-Antonius was ook aanwezig in het interieur van de Paterskerk. Eerst door middel van een standbeeld rechtsvooraan in de kerk, omringd door kaarsen en bloemen. In 1962, om de honderdste verjaardag van de Halse broederschap te vieren, kreeg Sint-Antonius een aparte kapel. Met de sluiting van het klooster komt er eveneens een einde aan deze Sint-Antoniusverering, althans voorlopig⁴.

Werking van de Halse minderbroeders conventuelen

De activiteiten van de minderbroeders conventuelen waren erg divers. In navolging van de leer van Franciscus van Assisi leefden ze met hun blik buiten het klooster gericht. Ze leefden niet geïsoleerd binnen de kloostermuren maar traden naar buiten en begaven zich onder de mensen.

Het is voor Franciscus van Assisi immers zo dat het klooster niet enkel het gebouw is waar, door God samengebrachte, mensen hun toewijding aan Hem en de medemens beleven in beschouwing en gemeenschappelijke activiteiten, maar het strekt zich uit tot de wereld met wie ze verbonden worden en willen zijn om Gods liefde op eigentijdse wijze bij de mensen te brengen en de zoekende op weg te helpen naar het Vaderhuis. Nu eens hier en dan weer elders, waar God hen roept⁵. De paters werden betrokken bij verscheidene initiatieven die leefde binnen de gemeenschap, hieronder volgt een bloemlezing.

Onderwijs⁶

De paters hechtten veel belang aan opvoeding en opleiding, zowel in een eigen noviciaat, als een pensionnaat of een 'Kloostercollege', zoals dat bijvoorbeeld in Halle van 1934 tot 1949 werd georganiseerd, of in Landen met het Sint-Gertrudiscollege. De boodschap verspreiden is erg belangrijk en op het niveau van het onderwijs een haalbare kaart. De paters organiseerden zowel lager als middelbaar onderwijs. Deze onderwijsactiviteiten gingen van start vanaf het prille begin van de aanwezigheid van de paters in Halle. In 1852 werd een middelbare school ingericht in de kloostergebouwen dat uitgroeide tot een internaat, het 'Pensionat St. Joseph'. Het internaat bestond van 1855 tot 1860. De gebouwen werden vervolgens een paar jaar gebruikt om de lagere gemeenteschool in te huisvesten maar na de opening van de gemeenteschool op andere gronden van de paters hield dit op.

In 1934 startten de onderwijsactiviteiten weer op met de oprichting van het Kloostercollege Maria Onbevlekt, ondergebracht in een vleugel van het klooster. Bedoeling was om jongens van elke stand toe te laten hun levensideaal te ontwikkelen en hun roeping te voltooien. De paters, die er zelf les gaven, wilden hen laten kennismaken met de waarden van het priesterschap zodat de jongens zelf vrijwillig konden kiezen voor een leven als kloosterling of missionaris. In 1949 sloot het kloostercollege definitief haar deuren en kwam er een einde aan de onderwijsactiviteiten in Halle door de paters.

Missies in het buitenland⁷

De aanwezigheid van de minderbroeders conventuelen beperkte zich niet tot Halle of bij uitbreiding tot het Belgische en Nederlandse grondgebied. Ze waren ook actief in het buitenland door het oprichten van missieposten. Ook werden er missie-expo's georganiseerd zodat de Halse gemeenschap kon kennismaken met de activiteiten van de paters in het buitenland en deze mis-

sies ondersteund konden worden. Een mooi voorbeeld van deze activiteit in het buitenland was het opzetten van een missiepost in Indonesië in 1937.

Muziek⁸

Ook muziek speelde een grote rol. In Halle was het Sint-Gregoriuskoor vanaf 1843 tot 2012 onafgebroken met de Halse paters verbonden. De paterskerk was vaak het decor voor optredens van het koor. Verder was er een franciscaans jeugdkoor en ook de Vlaamse zanger Paul Severs heeft veel te danken aan de paters. Pater Pax, die verder in dit artikel beter belicht wordt, speelde hierin een sleutelrol. Hij stimuleerde de Halse muzikale jeugd en staat zelfs bekend als de eerste manager van Paul Severs en zijn groep *The Criminals*, hij stond op die manier mee aan de wieg van het succes van deze charmezanger.

Bekende Halse Paters

In de 170 jaar aanwezigheid van paters in Halle zijn een aantal opmerkelijke paters het vermelden waard. Het zijn stuk voor stuk paters met een persoonlijkheid die zich op de één of andere manier hebben onderscheiden en zo bekend raakten bij het (Halse) publiek.

Van 1842 tot 2012 zijn er in de Belgische jurisdictie van de minderbroeders conventuelen meer dan 400 paters en broeders actief geweest. Een heel aantal van hen, ongeveer de helft, heeft ook een aantal jaren in Halle verbleven. Het was immers de gewoonte binnen de orde dat de kloosterlingen die aangesloten waren bij de minderbroeders conventuelen niet langer dan negen jaar in eenzelfde klooster verbleven, uiteraard zijn er uitzonderingen te noteren. De kloosterlingen hebben in Halle les gegeven, gepreekt of de biecht afgenomen. Ze maakten deel uit van de Halse gemeenschap en brachten er een opmerkelijke bijdrage aan toe. De keuze welke van de paters en broeders vermeld worden was louter arbitrair, ze verdienen allemaal een plaatsje in dit artikel maar dat is helaas niet mogelijk.

Ik haal dan ook graag als eerste pater Pacificus Van Aubel aan. Hij werd geboren als Charles Van Aubel in Maastricht op 1 februari 1867 en werd geprofest op 4 oktober 1890. Na een studie filosofie verbleef hij in Halle van 1899 tot 1903 en later nog eens van 1920 tot 1938. Hij overleed in Leuven op 19 januari 1943. Van Aubel stond bekend als een befaamd portretkunstenaar. Hij maakte portretten van tal van bekende figuren zoals koningen, pausen. Maar ook dieren of figuren uit de schilderkunst vormden de onderwerpen voor zijn unieke doeken. Hij hanteerde een speciale techniek, het onderwerp werd afgebeeld als stripportret of als een 'tekstportret'. Een 'tekstportret' is

een techniek waarbij het hoofd wordt gevormd door het aanbrengen in verschillende schakeringen van een tekst. En het ging niet zomaar om een tekst, maar om een tekst die terug te brengen was op het leven van de persoon die werd geportretteerd⁹. Zijn kunstwerken werden cadeau gedaan aan verscheidene musea en bekende mensen over heel de wereld.

Ook pater Mark, Isidoor Brusselaers, is het vermelden waard. Hij werd geboren in Aarschot op 24 maart 1925 en volgde les in het kloostercollege in Halle van 1938 tot 1941. Vanaf 1989 woonde hij in Halle, als gardiaan. Momenteel verblijft hij nog steeds in Halle, niet langer in het klooster maar wel in woonzorgcentrum. Zijn gezondheid is echter nog steeds blakend en hij kan enigzins omschreven worden als het wandelende archief van de orde. Hij deed grondig onderzoek naar de geschiedenis van de orde en is auteur van het boek '150 jaar Minderbroeders Konventuelen te Halle' uit 1993¹⁰ en twee boeken over Franciscus en Franciscaanse heiligen. Daarnaast schreef hij talloze artikels in diverse tijdschriften van de orde en is hij, ook vandaag de dag, steeds bereid tot een serieuze babbel over de orde, religie of de dingen des levens in het algemeen.

Voor een vollediger beeld en biografie van de paters en broeders, kan de catalogus die bij de tentoonstelling hoort geraadpleegd worden maar ook het werk van pater Mark dat hierboven reeds werd vermeld is een accuraat naslagwerk.

Pater Pax, een Halse volksfiguur en ware 'Man in Black'

De meest tot de verbeelding sprekende pater die in 170 jaar deel uitmaakte van de Halse kloostergemeenschap was ongetwijfeld Pater Pax, een kleurrijke en goed gekende figuur in Halle en bij momenten zelfs tot ver daarbuiten.

Pater Pax werd geboren als Wilhelmus De Rooij in Tilburg op 4 december 1925. Na zijn humaniora bij de minderbroeders conventuelen in Wijnandsrade trad hij in bij de orde in Urmond. Hij studeerde voor priester in Leuven en op 9 augustus 1953 legde hij zijn plechtige geloften af. Eerst woonde hij in Leuven maar in 1958 trad hij toe tot de kloostergemeenschap in Halle. Hij verbleef er tot 2008 waarna hij verhuisde naar een woonzorgcentrum. Daar verbleef hij tot zijn overlijden op 26 februari 2010¹¹.

Hij was een speciale pater en zijn acties konden rekenen op zowel lof als kritiek bij de publieke opinie. Maar hij was een echte volksfiguur die vertoeven onder de mensen heel belangrijk vond en dat dan ook met verve deed.

Tijdens zijn begrafenisplechtigheid in 2010 werd hij als volgt omschreven: *"Pater Pax had de natuurlijke gave om met een brede lach anders te zijn.*

Maskers vielen af en mensen bloeiden open. Nieuw talent ontsproot en wist hij te koesteren, initiatieven werden met enthousiasme uit de grond gestampt en hij praktiseerde de kunst om ongedwongen mensen voor het goede doel te winnen.”¹²

Niet alleen in Halle was hij goed gekend, heel Vlaanderen leerde hem kennen en dit mede dankzij een reportage van Gerty Christoffels. Ze bezocht hem in Halle om een portret van hem te maken in zijn natuurlijke habitat. Het werd een portret dat pater Pax toont zoals hij was: goedlachs, vrolijk, welbespraakt en niet om een mopje verlegen maar steeds met zijn roeping in het achterhoofd. Het brengen van de goede boodschap in navolging van de Heer en de stichter van de orde, Franciscus van Assisi, was essentieel maar het hoefde niet altijd ernstig te gebeuren, zolang de boodschap de mensen maar bereikte. Één van de meer controversiële acties waar pater Pax zich aan waagde was het organiseren van tienermissen in de Kerk naast het klooster in 1966. Hij wilde een mis organiseren die jongeren zou aanspreken en hij trachtte ze dan ook in een jeugdiger jasje te stoppen door de mis te laten opluisteren door moderne muziek gebracht door een band die repeteerde in de Kelder van het klooster, *The Criminals*. Het werd een evenement dat de nationale pers haalde en heel wat mensen de wenkbrauwen deed fronsen.

Hij ontwikkelde een uitzonderlijke interesse in muziek, zo werd hij nauw betrokken bij het Sint-Gregoriuskoor. Een aantal jongens van het college waren op zoek naar een repetitieruimte en pater Pax bood de oplossing. Hij bood hen de kelder van het klooster aan als repetitieruimte. Hieruit ontstond een ware jeugdherberg in de kelder onder het klooster, de Paxkelder was geboren.

Pater Pax stond zelf achter de toog en voorzag de jongeren van een drankje, goeie raad en een mop van tijd tot tijd en dit ieder weekend. De kelder was een groot succes en het lidmaatschap was gegeerd onder jongeren verspreid over heel Vlaanderen. Van heinde en verre kwamen mensen afgezakt naar de Kelder, van 1966 tot 1975 bereikte hij zo ongeveer 3000 leden. Ook bekende mensen vereerden de Kelder met een bezoek, zo kwam bijvoorbeeld in 1974 Will Tura afgezakt naar Halle.

Na 1975 werd de Kelder enkel nog geopend bij speciale gelegenheden, Pax had immers nog andere bezigheden en het succes van de Kelder had hij niet voorzien en was hem een beetje teveel geworden. De link met de roeping van de pater in het brengen van de blijde boodschap lijkt ver te zoeken maar voor pater Pax was dat allemaal perfect met elkaar te verzoenen want door de jongeren aan te spreken in de Paxkelder kreeg hij ze ook naar de misvieringen in de Paterskerk, missie volbracht!

Naast het openhouden van de Paxkelder zette hij zich ook in voor verscheidene sociale en culturele initiatieven, zo was hij betrokken bij tal van vereni-

gingen zoals de bloedgevers en Sporta Halle. Hij was ook de drijvende kracht achter de Rolstoel-taxi-actie die hij in de jaren 1990 op poten zette en bedoeld was om geld in te zamelen voor een taxi voor rolstoelgebruikers. De taxi werd naar hem vernoemd en kreeg de naam Pax-mobiel.

Afb. 2. Pater Pax achter de toog van de Paxkelder met Will Tura

Zijn activiteiten buiten het klooster waren omvangrijk maar hij verzaakte zijn plicht binnen het klooster zeker niet, hij werkte mee aan de Indonesië-expo's en de filmvoorstellingen. Verder verzorgde hij de financiën van het klooster en was hij verantwoordelijk voor de administratie van het tijdschrift de Sint-Antoniusklok, genoemd naar Sint-Antonius. Hij deed het allemaal en altijd met hetzelfde enthousiasme. Pater Pax, het was een beetje een vreemde pater, waarvan er geen tweede exemplaar gevonden kan worden. Hij was een volksfiguur, de Nederlandse Hallenaar die de paters menselijk maakte en hij integreerde het kloosterleven tot op zekere hoogte in de maatschappij. Een verdienste die vandaag de dag nog altijd merkbaar is in de Halse samenleving.

Besluit

De aanwezigheid voor de Halse paters was erg belangrijk voor de Halse gemeenschap en is een mooi voorbeeld van hoe een kloostergemeenschap belangrijk is voor het gemeenschapsleven van een stad. De geschiedenis van de minderbroeders conventuelen is erg ruim en de moeite waard om nader

te onderzoeken, de Halse casus werpt een licht op deze rijke geschiedenis. De Halse paters betekenden veel voor de gemeenschap en brachten elk op hun manier eer aan hun roeping door de blijde boodschap onder de mensen te brengen. Pater Pax is één van de mooiste voorbeelden van hoe een pater deel uitmaakt van de gemeenschap die hij wil dienen en zo een echte volksfiguur wordt.

Wie meer informatie wil over de Halse paters kan steeds een beroep doen op het Zuidwestbrabants Museum te Halle. Naar aanleiding van de tentoonstelling die in Halle werd georganiseerd, verscheen ook een nieuwe publicatie over de paters, van de hand van Peter François. De brochure is rijkelijk geïllustreerd en verkrijgbaar via het Museum (www.streekmuseum-halle.be – 02 365 97 65). Ook na de tentoonstelling blijft de publicatie een bruikbaar naslagwerk.

Noten

1. Getuigenis P. Dominique Mathieu, ofmconv. tijdens de vernissage van de zomerexpo 'De conventjuwelen. 170 jaar paters in Halle', Halle, 05/07/2013.
2. Peter François, 'Halle zet paters in de kijker', in: *Kerk&Leven*, 7 augustus 2013, p. 13.
3. P. François, 'De Conventjuwelen. 170 jaar paters in Halle', catalogus van de tentoonstelling in de Oude Post in Halle, 6 juli tot 8 september 2013', Halle, Zuidwestbrabants Museum, 2013, p. 14.
4. P. François, 'De Conventjuwelen. 170 jaar paters in Halle', p. 14.
5. Getuigenis P. Dominique Mathieu, ofmconv. tijdens de vernissage van de zomerexpo 'De conventjuwelen. 170 jaar paters in Halle', Halle, 05/07/2013.
6. P. François, 'De Conventjuwelen. 170 jaar paters in Halle', p. 18-19.
7. P. François, 'De Conventjuwelen. 170 jaar paters in Halle', p. 23-24.
8. P. François, 'De Conventjuwelen. 170 jaar paters in Halle', p. 20-21.
9. P. François, 'De Conventjuwelen. 170 jaar paters in Halle', p. 25.
10. M. Brusselaers, '150 jaar Minderbroeders Konventuelen te Halle', Halle, 1993.
11. P. François, 'De Conventjuwelen. 170 jaar paters in Halle', p. 27.
12. Programmaboekje begrafenisplechtigheid Pater Pax, 2010. (Zuidwestbrabants Museum Halle)